

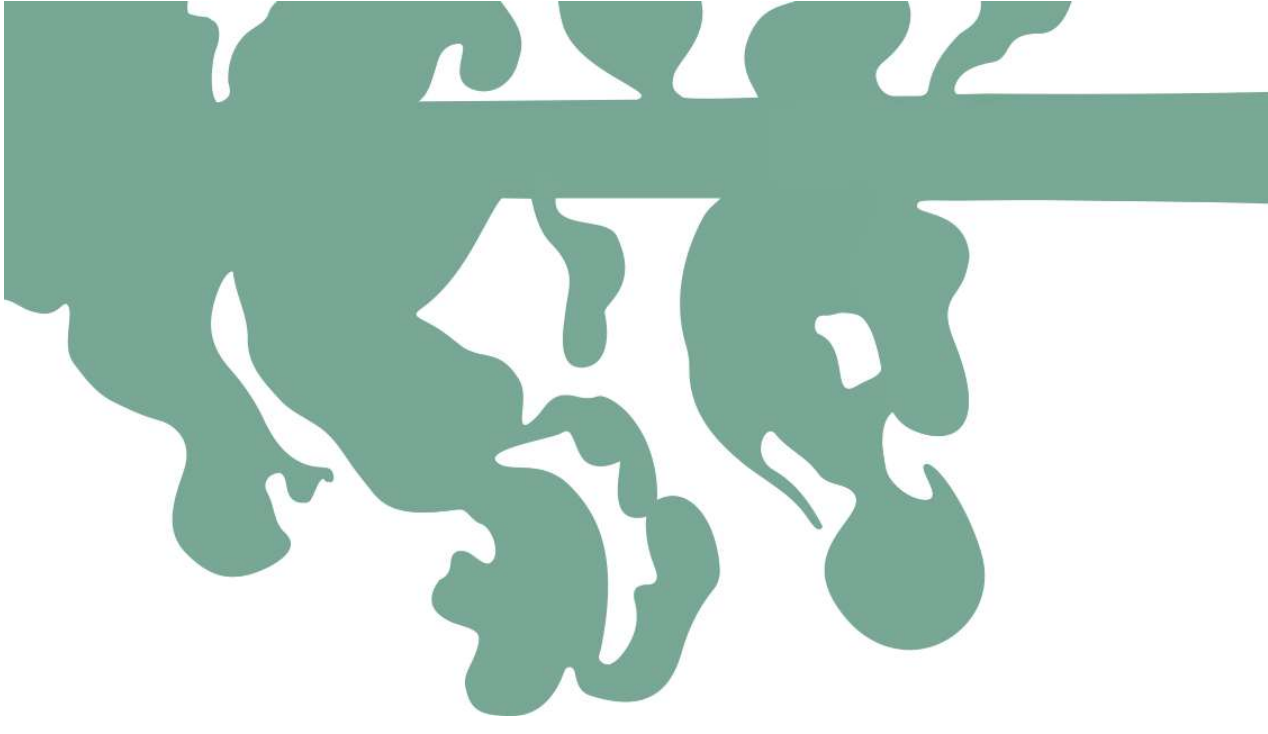
Ajankohtaista iäkkäiden asemasta ja oikeuksien toteutumisesta

Päivi Topo, vanhusasiavaltuutettu

www.vanhusasia.fi

Vanhusasiavaltuutettu
Äldreombudsmannen

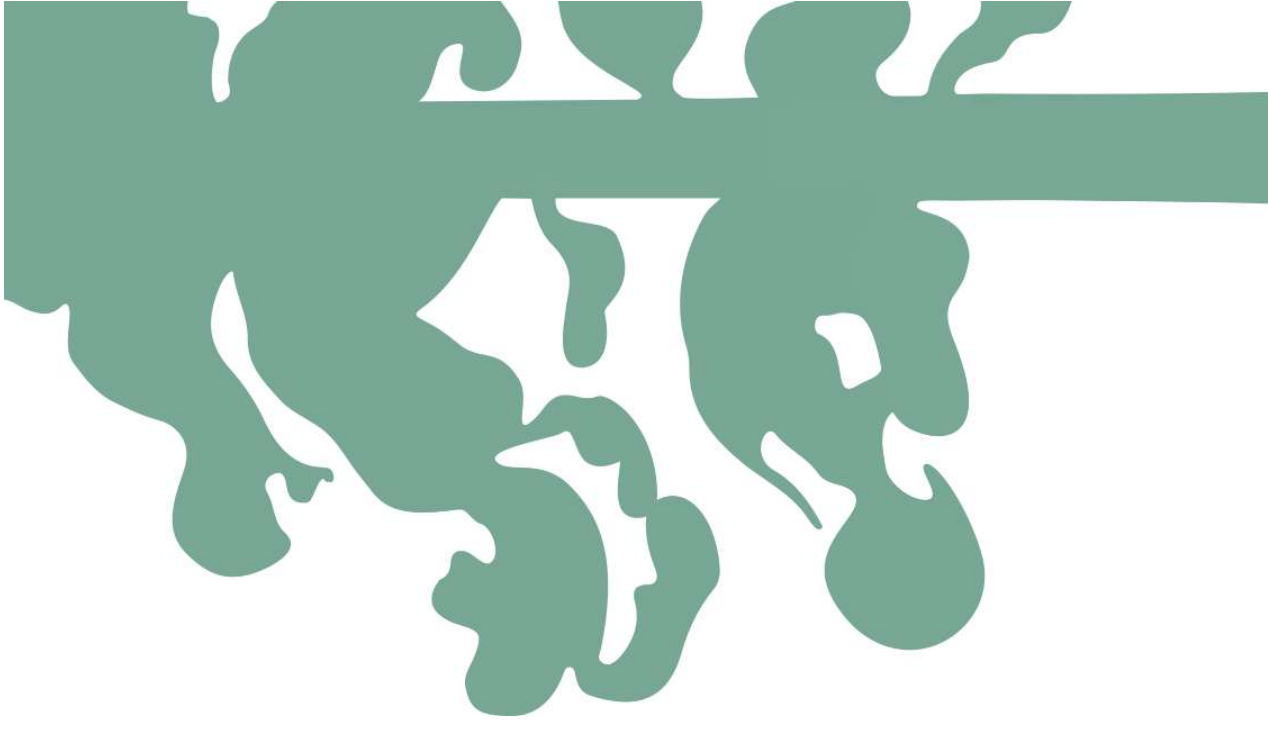
Vanhusasiavaltuutettu on riippumaton ja itsenäinen viranomainen

Lakisääteinen tehtävä edistää ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista

- Päätöksenteon ja lainsäädännön seuraaminen ja arviointi
- Aloitteiden tekeminen, yhteiskunnallinen keskustelu
- Tiedonvälittäminen
- Yhteistyön edistäminen

Vanhusasiavaltuutettu
Äldreombudsmannen

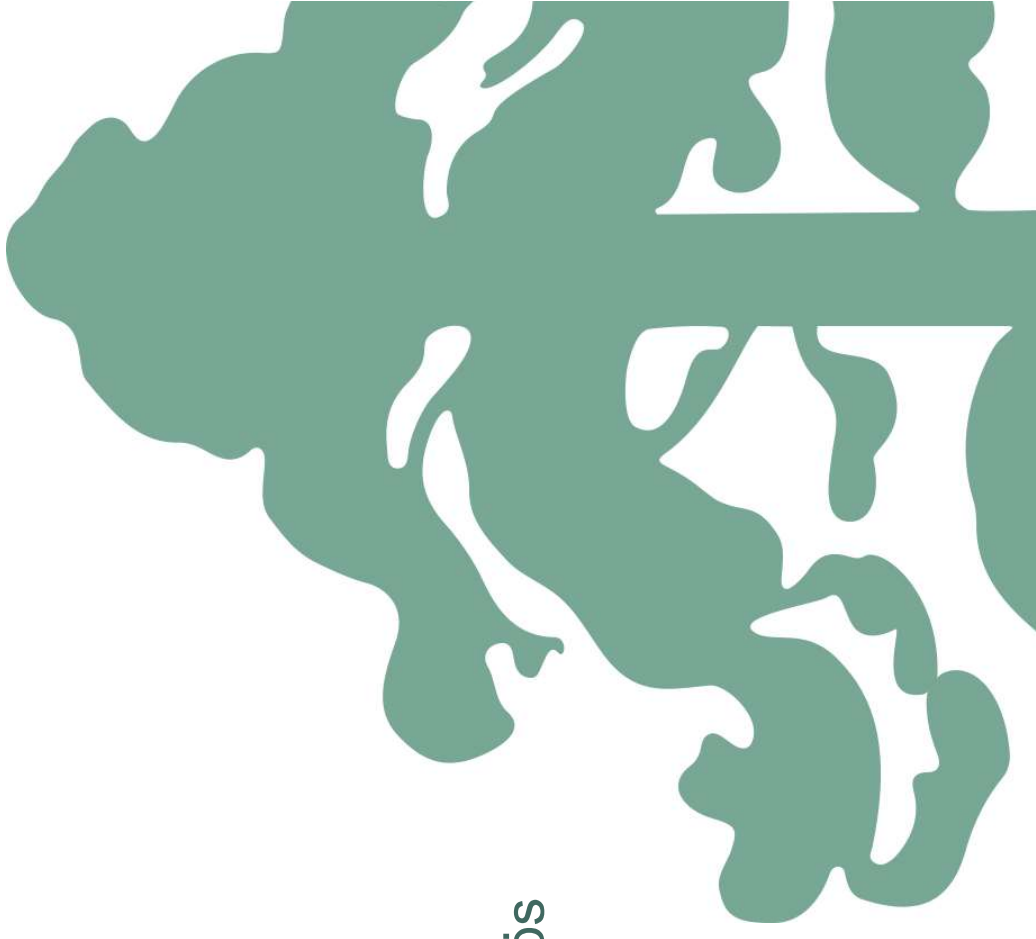
Vanhusasiavaltuutetun toiminnan painopisteet vuosina 2022-2026

1. Digitalisaatio ja iäkkäiden
yhdenvertaisuus
2. Sote-palvelujen
saatavuus
3. Iäkkäiden terveyserojen
vähentäminen (hyte)
4. Ikä syrjinnän
vähentäminen

Eduskuntakertomus kerran neljässä vuodessa

- Ensimmäinen eduskuntakertomus luovutettiin 2024
- Tilannekuva ikääntyneiden asemasta ja oikeuksien toteutumisesta.
- Lukuisia suosituksia eduskunnalle, sisälsi myös suosituksia hyvinvointialueille.
- Synnytti keskustelua eduskunnassa. Käsittely kesti pitkään.

Vanhusasiavaltuutetun eduskuntakertomus

- Valiokunnan mietintö StVM 3/2025 vp [K 3/2024 vp](#)

Valiokunta yhtyy lukuisiin vanhusasiavaltuutetun esittämiin näkemyksiin mukaan lukien ongelmiin esitetty ratkaisut. StV esitti 3 kolme pontta valtioneuvostolle, jotka eduskunta hyväksyi.

1. Vanhuspalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden selvittäminen ja tarvittaessa ryhtyminen toimiin sen edistämiseksi.
2. Päivätoiminnan saatavuuden parantaminen ja aseman vahvistaminen tarvittaessa säädöksiin.
3. Digitaalinen asiointi tuetusti tai toisen puolesta: sääntelytarpeiden selvittäminen huomioiden tietosuoja ja –turva.

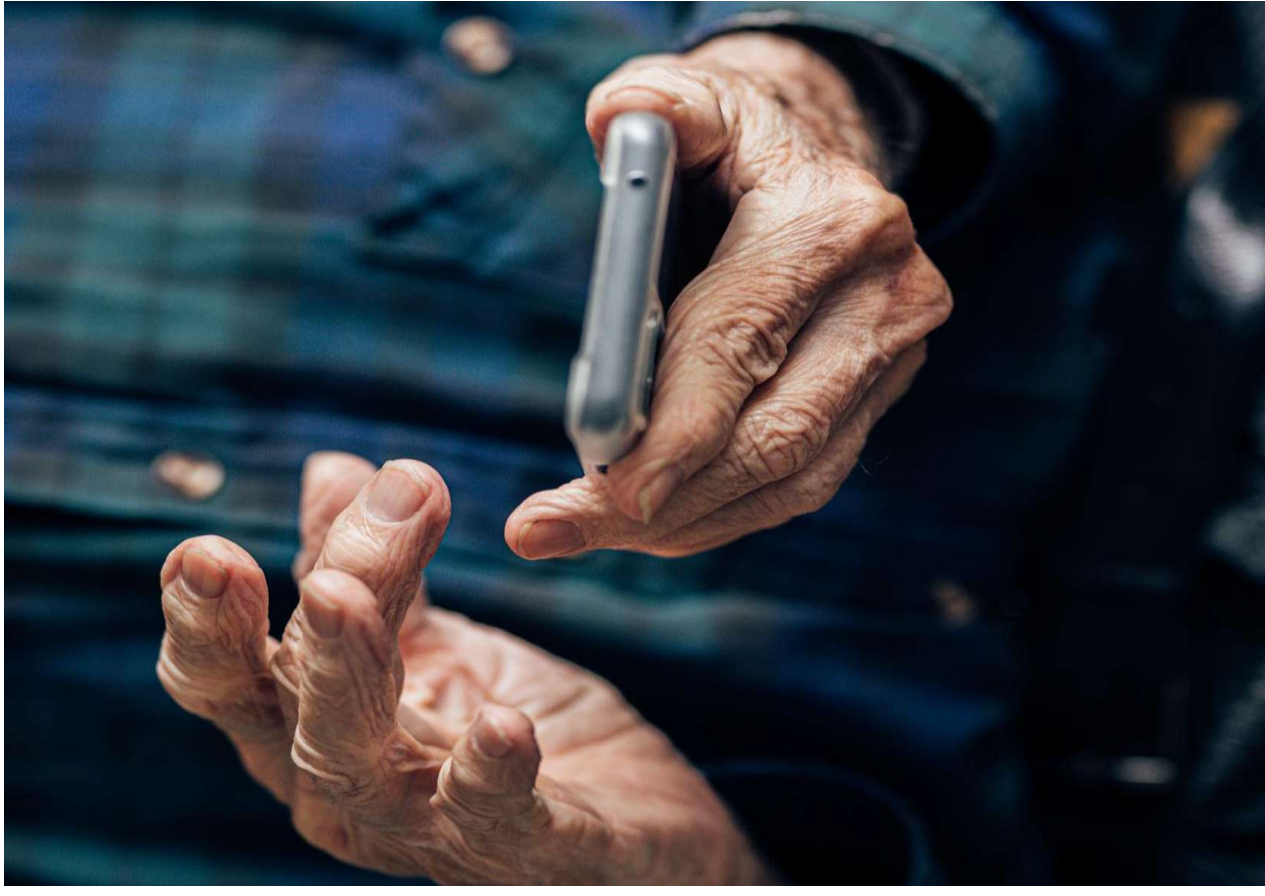
Eduskuntakertomuksen lausuntoja valiokunnille StV, LvV ja TyV yht. 36

- Lausunnoissa valtaosin samansuuntaisia huomioita perusoikeuksiin liittyvistä ongelmista kuin vanhusasiavaltuutetuilla.
- Myös moniin ratkaisuehdotuksiin suhtauduttiin myönteisesti ja niihin liittyen esitettiin tarkentavia tietoja.
- Valiokunnat ja eduskunta saivat paljon tietoa iäkkäiden moninaisuudesta ja heidän perusoikeuksiensa toteutumisesta.

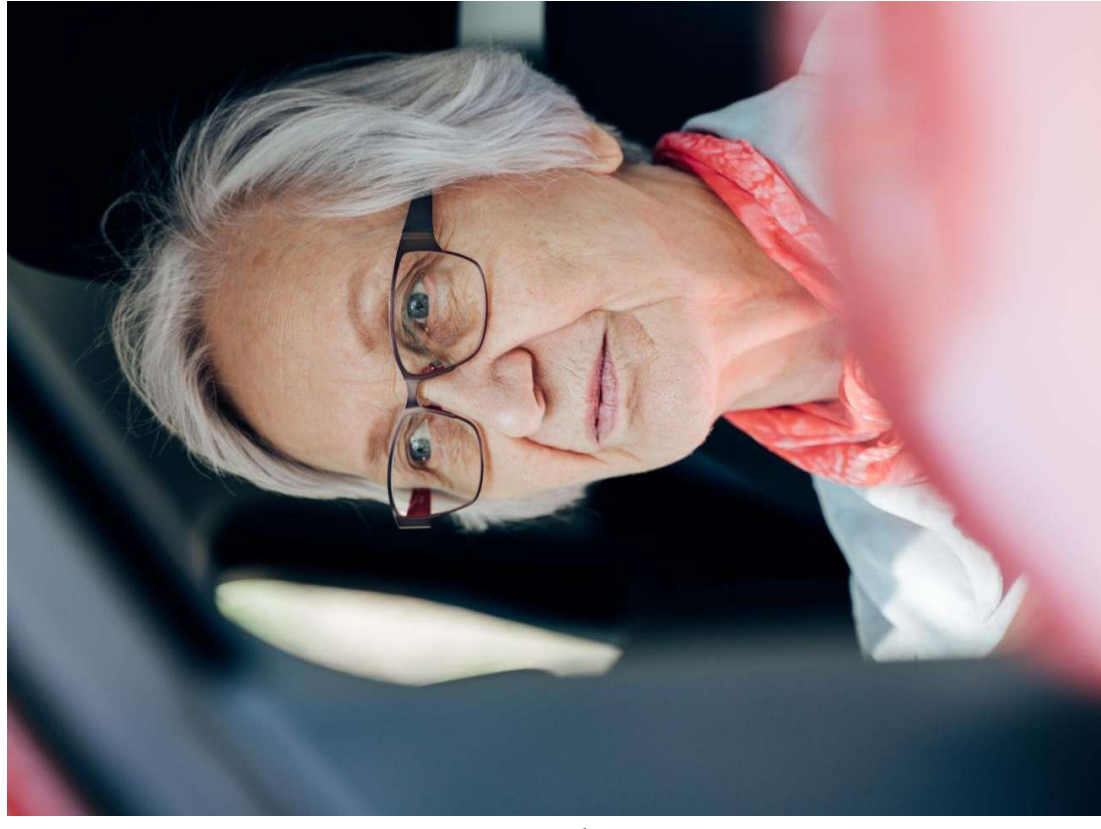
Ajankohtaisia asioita

- Ikäryhjäntäselvityksen jatkotoimet: Ikävaikutusten arvioinnin edistäminen päätöksenteossa ja lainvalmistelussa. Yläikärajojen poistaminen kyselyissä (esim. Rikosuhritutkimus).
- Eduskuntakertomuksen jatkotoimet: digikannanotto, tapaamiset.
- **5.5. webinaari Miten rahat riittävät ihmisarvoiseen vanhuuteen?**
- Vanhusneuvostojen asemasta kannanotto järjestöjen kanssa.
- Valtakunnallinen vanhusneuvosto

Perusoikeuksien toteutuminen on vaarantunut hallituskaudella

- Useita leikkauksia, jotka kohdistuneet iäkkäistä pienituloisiin, pitkäaikaissairaisiin ja vaikeimmin sairaisiin, toimintakyvyltään heikentyneisiin sekä omaishoitajana toimiviin iäkkäisiin.
- Yleisen asumistuen leikkaukset/poistot omassa asuinnoissa asuvilla sekä nuorempien perheenjäsenten kanssa vuokralla asuviin. Kiristyksiä eläkkeensaajan asumistukeen. Iäkkäiden asunottomuus kasvaa.
- Elinkustannukset nousevat ja pienten eläkkeiden ostovoima ei riitä edes välttämättömiin.
- Soten asiakasmaksut ja lääkekulut korotettu paljon, Niitä ulosotossa. Osa jää ilman lääkkeitä ja palveluja.

Perusoikeuksien toteutuminen on vaarantunut hallituskaudella

- Mm. kotihoidon, ympärivuorokautisen hoidon, vammaispalvelujen, kuntouttavan päivätoiminnan, omaishoidon tuen saamisen kriteerejä kiristetty leikkaamalla rahoitusta sekä muuttamalla lainsäädäntöä.
- Entistäkin huonokuntoisemmat iäkkäät asuvat turvattomissa oloissa kotona. Terveystenhuollon päivystykset, poliisi ja pelastuslaitos kompensoi yhä useammin puuttuvia palveluja.

Tilannekuva ja kehityssuunnat

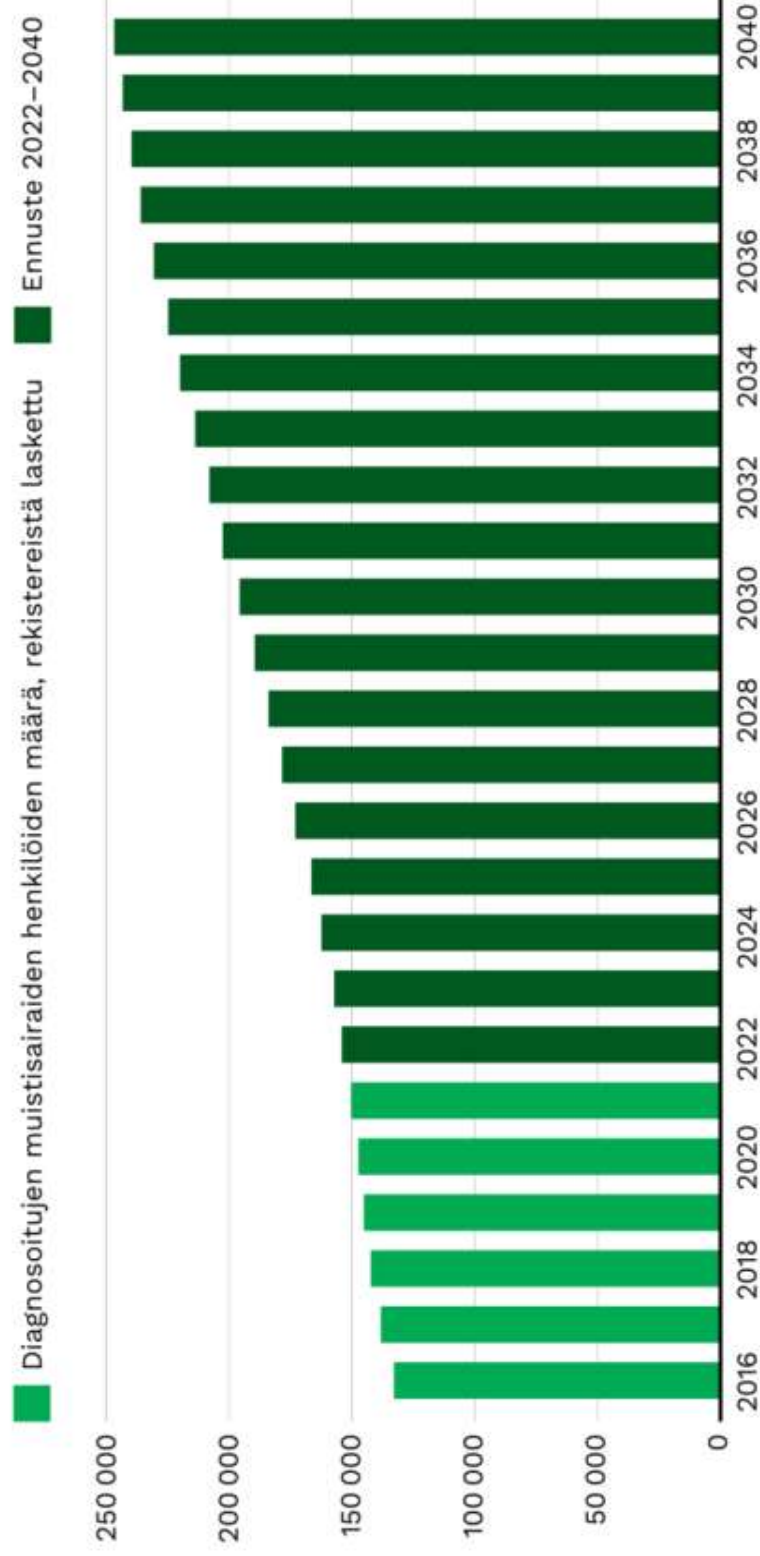
THL 2025

- Ikääntyneiden palveluja tarvitsevien määrän arvioidaan kasvavan 33 000 asiakkaalla ja iäkkäiden palvelujen henkilöstötarpeen 14 200 työntekijällä vuodesta 2023 vuoteen 2027 mennessä.
- Muistisairaudet yleistyvät. Vuonna 2021 Suomessa oli noin 150 000 muistisairauksia sairastavaa henkilöä ja vuonna 2040 määrän ennustetaan olevan lähes 250 000. Tämä on 64 prosentin kasvu.
- Kotihoidon tilanne ei ole parantunut. Vuonna 2023 sitä saaneita 75 vuotta täyttäneitä asiakkaita oli 87 000 (14 % saman ikäisestä väestöstä). Palvelurakenteen muutos ei ole lisännyt kotiin annettavia palveluja. Säännöllistä kotihoitoa saavien asiakkaiden sekä kotihoitokäyntien määrä jopa väheni kahdella prosentilla vuoteen 2022 verrattuna, vaikka apua tarvitsevien henkilöiden määrä kasvaa.
- Sopimusomaishoidon kattavuus, omaishoidon tuen myöntämisperusteet ja vapaiden käyttäminen vaihtelevat hyvinvointialueittain. Omaishoitoa korvaavat palvelut maksaisivat noin 1,2 miljardia euroa vuodessa aikuisilla hoidettavilla.

Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus: Ratkaisuja kestävästä yhteiskunnan rakentamisesta. Väestön terveys- ja hyvinvointikatsaus 2025.

Vanhusasiavaltuutettu
Äldreombudsmannen

Kuvio. Muistisairauksia sairastavien lukumäärä vuosina 2016–2021 ja ennuste vuoteen 2040. Lähde: Roitto ym. 2024.

Yli 40 prosenttia muistisairauksista johtuu muokattavissa olevista tekijöistä ja terveellisten elintapojen tukeminen myös myöhentää säännöllistä palvelutarvetta. FINGER-elintapaohjaus3 on kustannustehokas keino ehkäistä ikääntyvien toimintakyvyn laskua, sairastavuutta ja niihin liittyviä kustannuksia (Wimo ym. 2022).

Muistisairauksien riskejä ehkäistävä. Koko yhteiskunnan otettava huomioon sairastuneiden määrän kasvu.

Heikentynyt viivästetty mieleenpalauttaminen koulutusryhmittäin (FinnTerveys 2017)

Miehet +70

- Perusaste 51%
- Keskiaste 32%
- Korkea-aste 18%

Naiset +70

- Perusaste 54%
- Keskiaste 44%
- Korkea-aste 19%

Digitalisaation edistämisessä iäkkäiden tarpeita ei edelleenkaan huomioida: heikkenevät asiointi- ja vaikuttamismahdollisuudet

Kasvokkaisen asioinnin mahdollisuudet vähentyneet.

Digitukea perustaitoihin sattumanvaraisesti saatavilla, samoin digiasiointiin tarvittavaa tukea. **Digitukea tarvitsee n. 600 000 iäkästä.**

Ilman digiä on 300 000 iäkästä:

Henkilökortin uusiminen vaikeaa.

Omia terveystietoja ei löydy eikä yhteystietoja sote-palveluihin.

Julkisen liikenteen lippujen ostaminen ja aikataulujen löytäminen vaikeaa.

Pankkiasiointi vaikeutunut.

Kela-asiointi vaikeutunut.

Oikeusturvaan liittyvien tietojen saaminen vaikeaa.

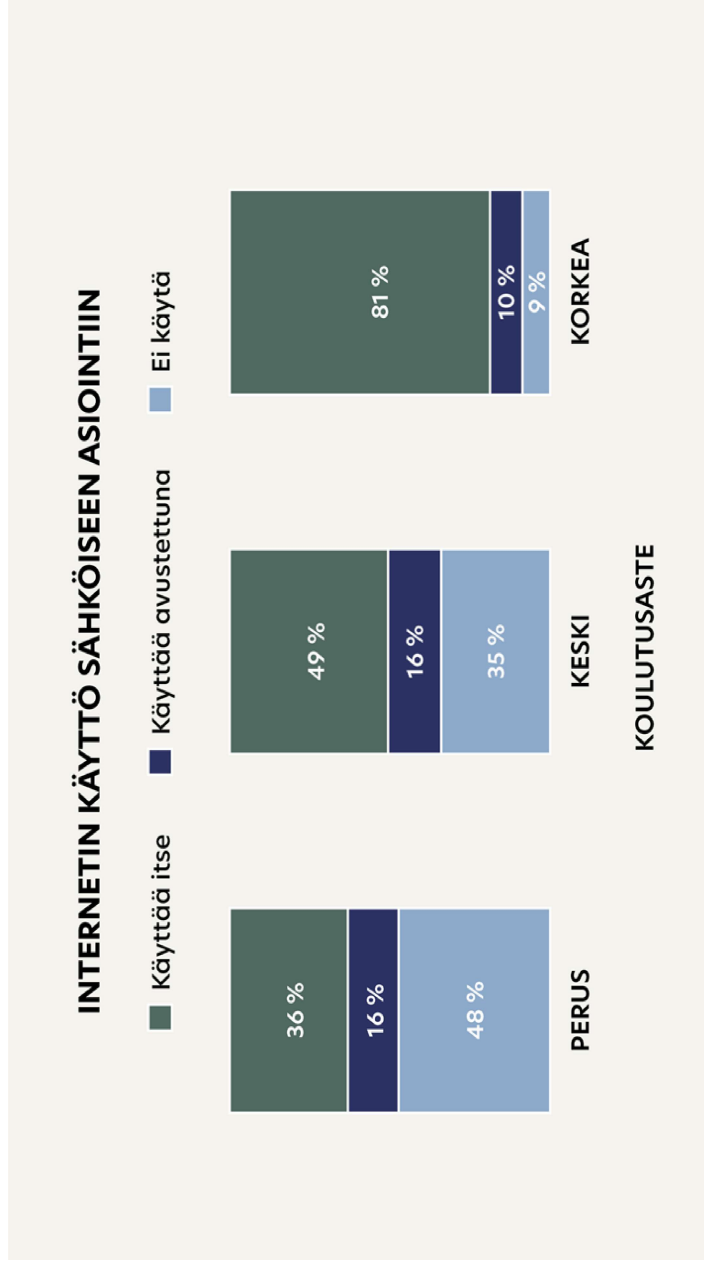
Digi ensin uudistus (VN/9952/2024) ei sisällä mitään konkreettisia toimia tai rahoitusta perusdigituen tai muiden asiointitapojen lisäämiseksi. DVV:n kansalaisneuvonta lakkautetaan. Säästöistä osa pitäisi suunnata näihin toimiin.

Vanhusasiavaltuutettu
Äldreombudsmannen

Digitalisaatioon liittyvät ongelmat kasautuvat matalammin koulutetuille (yli 70-vuotiaat)

Lähde: THL, Saukkonen ym. 2021; 2022.

Yhteistyö järjestöjen kanssa

- Digikannanotto
- Vanhusneuvostojen aseman vahvistaminen
- Järjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen ja hyte-toiminnan merkityksen esillä pitäminen
- Tarve tiedolle järjestöjen hyte-toiminnan vaikuttavuudesta ja hyvistä käytännöistä, joissa kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa tehtävä yhteistyö on mukana. Erityisesti tarve tiedolle toiminnasta, jossa pienituloisia iäkkäitä mukana.

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
Viite: VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston
selonteko julkisen talouden suunnitelmasta
vuosille 2026–2029
Asia: Vanhusasiavaltuutetun lausunto,
VAV/18/2025

Kiitos!

**Vanhusasiavaltuutetun
eduskuntakertomus
saatavissa verkkosivuiltamme
ja painettu kertomus
tilattavissa maksutta.**

vanhusasia@oikeus.fi

www.vanhusasia.fi

Tilaa vanhusasiavaltuutetun uutiskirje

<http://eepurl.com/iJlJ6>

Facebook: vanhusasiavaltuutettu

